

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОГНІТИВНИХ СТИЛІВ

Portiana O.V. Theoretical and methodological aspects of cognitive styles research / O.V. Portiana // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 29. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 549–560.

О.В. Портяна. Теоретико-методологічні засади дослідження когнітивних стилів. У статті розглядаються проблеми формування та розвитку когнітивних стилів особистості в наукових роботах західних і вітчизняних учених. З'ясовано, що термін «когнітивний стиль» з'явився в американській психології у межах досліджень, зосереджених на індивідуальних відмінностях у сприйнятті, аналізі, категоризації і відтворенні інформації. Результати досліджень когнітивного стилю лягли в основу створення когнітивних теорій особистості. У них, на противагу персонологічним напрямкам, стверджується, що детермінанти особистісних рис і своєрідність індивідуальної поведінки слід шукати в особливостях сприймання, структурування, кодування, категоризації, інтерпретації, прогнозування і розуміння людиною дійсності.

Проведений у статті аналіз існуючих зарубіжних досліджень показав, що сьогодні в психології описано біля двох десятків різноманітних структурних компонентів цілісного когнітивного стилю індивідуальності, найбільш дослідженими є полезалежність/полenezалежність, вузький/широкий діапазон еквівалентності, вузькість/широта категоризації, ригідний/гнучкий пізнавальний контроль, вузькість/широта сканування, імпульсивність/рефлексивність, когнітивна простота/складність та ін.

Представлено основні психологічні характеристики параметрів когнітивного стилю, які виділяє переважна більшість науковців у своїх дослідженнях, подано зміст цих когнітивних стилів і методики їх діагностики. Зроблено висновок, що сучасна психологія під когнітивними стилями розуміє наступне: індивідуально-своєрідні способи переробки індивідом інформації про своє оточення; стійкі способи організації пізнавальних процесів, які виявляються в індивідуальній специфіці, ментальній ієрархії, що впливає на всі рівні, включаючи особистісні властивості, інтегральну характеристику індивідуальності, пов'язану з типом реагування або вибором способів дій, стратегій поведінки особистості або особливостей контролю нею своїх пізнавальних процесів,

що охоплює ряд індивідуальних особливостей пізнавальної діяльності особистості в ході її розвитку і виявляються емпіричним шляхом.

Ключові слова: когнітивний стиль, когнітивний контроль, індивідуальний стиль, стильовий підхід, когнітивні теорії особистості.

Е.В. Портяна. Теоретико-методологические основы исследования когнитивных стилей. В статье рассматриваются проблемы формирования и развития когнитивных стилей личности в научных работах западных и отечественных ученых. Установлено, что термин «когнитивный стиль» появился в американской психологии в исследованиях, авторы которых сосредоточили внимание на индивидуальных различиях в восприятии, анализе, категоризации и воспроизведении информации. Результаты изучения когнитивного стиля легли в основу создания когнитивных теорий личности. В них, в противоположность персонологическим направлениям, утверждается, что детерминанты личностных черт и своеобразие индивидуального поведения следует искать в особенностях восприятия, структурирования, кодирования, категоризации, интерпретации, прогнозирования и понимания человеком действительности.

Проведенный в статье анализ существующих зарубежных исследований показал, что на сегодняшний день в психологии описано около двух десятков различных структурных компонентов целостного когнитивного стиля индивидуальности. Наиболее изученными являются полезависимость/ полнезависимость, узкий/широкий диапазон эквивалентности, узость/широта категоризации, ригидный/гибкий познавательный контроль, узость/широта сканирования, импульсивность/рефлексивность, когнитивная простота/сложность и др.

Представлены основные психологические характеристики параметров когнитивного стиля, которые выделяет большинство учёных в своих исследованиях; представлены содержание этих когнитивных стилей и методики их диагностики. Сделан вывод, что современная психология под когнитивными стилями понимает: индивидуально-особенные способы переработки индивидом информации о своем окружении; устойчивые способы организации познавательных процессов, которые проявляются в индивидуальной специфике, ментальной иерархии, влияют на все уровни, включая личностные свойства, интегральную характеристику индивидуальности, связанную с типом реагирования или выбором способов действий, стратегий поведения личности или особенностей контроля ею своих познавательных процессов, охватывающих ряд индивидуальных особенностей познавательной деятельности личности в ходе её развития и определяются эмпирическим путём.

Ключевые слова: когнитивный стиль, когнитивный контроль, индивидуальный стиль, стилевой подход, когнитивные теории личности.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Особлива

увага сучасної психології до стильових властивостей особистості, що характеризують різні сфери її життєдіяльності, обумовлена домінуючою гуманістичною парадигмою, а також особистісно-орієнтованим підходом до вивчення людини, при якому джерелом розвитку особистості виступає її власна активність, зокрема, активність пізнавальна.

Інтерес психологів до проблеми розвитку когнітивного стилю зумовлюється його впливом на різні аспекти поведінки людини (О. Асмолов, Л. Дорфман, В. Колга, О. Лібін, В. Моросанова та ін.) та можливістю прогнозування особливостей спілкування та діяльності особистості в галузі освіти, праці (В. Толочек, М. Холодна, І. Шкуратова та ін.), а також впливом на розвиток пізнавальної активності майбутніх психологів (Т. Гусева).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, і на які спирається автор. Когнітивний стиль як певна стратегія мислення розглядається багатьма зарубіжними та вітчизняними вченими в якості одного з найважливіших чинників становлення інтелекту людини та інтерпретується як вираження інструментальної цілісності особистості, як набір певних способів вибору операційного складу процесів переробки і структурування інформації, що визначає не стільки рівень, скільки спосіб, манеру здійснення діяльності. Концептуальні основи розробок проблеми когнітивного стилю в зарубіжній, переважно американській, психології пов'язані з іменами вчених – Н. Witkin, 1967; J. Kagan, 1965; G. Kelly, 1955; R. Gardner, 1959; J. Guilford, 1967; G. Klein, 1962 і ін. Найбільш пильна увага приділяється вивченню таких параметрів, як полезалежність-полenezалежність (Н. Witkin, 1949) [17], імпульсивність-рефлексивність (J. Kagan, 1966) [14], аналітична-синтетична, або концептуальна диференційованість (R. Gardner, 1959) [13], вузькість-широта категоризації (Т. Pettigrew, 1958, Ch. Nosal) [16], когнітивна складність-простота (G. Kelly, 1955) [15] та ін. досить різноманітних за способами діагностики, теоретичною інтерпретацією та впливом на поведінку людини. У пострадянській психологічній науці поняття «когнітивний стиль» увійшло в активний словник психологів завдяки працям В. Колги, 1992; О. Палея, 1982; М. Холодної, 1992; І. Шкуратової, 1983; Є. Клімова, 1982; В. Мерліна, 1980; В. Толочека, 1991 і ін., увага яких була зосереджена на теоретичному обґрунтуванні місця цього феномена в структурі особистості та пов'язана з індивідуальним стилем діяльності (Є. Клімов, В. Мерлін, В. Толочек та ін.).

Дослідження стильових феноменів, що починалися з вивчення стилю життя (А. Adler, 1956; G. Allport та ін.) в сучасному науковому просторі, продовжують залишатись досить актуальними та затребуваними. Зокрема зростає інтерес до наукових досліджень, в яких з'ясовуються зв'язки індивідуальних особливостей особистості та її когнітивно-стильових характеристик. Так, за останні десятиліття в вітчизняній психологічній науці досліджувались: психологічні особливості читання тексту іноземною мовою студентами з різним когнітивним стилем (С. Бондар, 2003); когнітивно-стильові характеристики у зв'язку з навчальною діяльністю студентів (О. Напрасна, 2004); динаміка інтегральної когнітивної структури мислення суб'єкта у процесі оволодіння професійними поняттями (О. Савченко, 2004); когнітивний стиль особистості як чинник процесу розуміння тексту (Л. Романовська, 2005); когнітивні стилі як чинник професійного становлення майбутніх психологів (Л. Жердецька, 2007); когнітивний стиль як чинник розвитку інтелектуального потенціалу майбутнього практичного психолога (О. Пісоцький, 2008); когнітивні механізми засвоєння іншомовних текстів як чинник розвитку професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів (Г. Зеленін, 2009); тощо.

Незважаючи на той великий інтерес, який виявляє багато дослідників до проблем когнітивно-стильових особливостей, в сучасній психології залишається ціла низка актуальних проблем, які ще не отримали свого наукового обґрунтування.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення основних теоретико-методологічних засад проблеми дослідження феномена когнітивного стилю в психологічній науці.

Виклад основного матеріалу. Дослідниця І.П. Шкуратова, аналізуючи дослідження стилю в психології, відзначає, що «... стиль займає граничне положення між індивідуальністю і середовищем. З одного боку, його винахідником є людина, з другого боку, він завжди виступає стилем якої-небудь діяльності або активності, що перетворює середовище (стиль листа, малювання, пізнання і так далі). Ця обставина породжує деяку двоїстість стильового явища і двояку обумовленість його формування й існування. Для дослідника відкривається можливість з двох сторін підійти до феномена стилю: або вивчаючи індивідуальність людини, що породила стиль, або аналізуючи особливості тієї діяльності, в процесі якої цей стиль виник. Обидві ці можливості були реалізовані в психології, причому перша була вибрана за-

хідною, переважно американською, психологією, а друга – радянською. Такий розподіл дослідницьких підходів був не випадковим і прямо витікав з методології і завдань психології в цих країнах» [12, с. 13-33].

Початок розробки поняття когнітивного стилю може бути віднесений до 20-х років минулого століття («життєвий стиль» у А. Адлера, диференційованість психічних систем у К. Левіна, уявлення про «ригідність» у Р. Кеттелла і «ригідний контроль» у Дж. Струпа), але інтегруючим гіпотетичним конструктом поняття стилю стає в 60-ті роки того ж століття. Його оформленню сприяв розвиток когнітивної психології, що включила в аналіз пізнавальних процесів і дій конструкт «пізнавальної структури». Нове поняття – «когнітивний стиль» означало певний погляд на природу пізнавальних особливостей: відмінності у внутрішній організації процесів переробки інформації накладають відбиток не на змістовні, а на формальні особливості когнітивних стратегій людини [6, с. 141].

У сучасній психологічній науці здійснено ряд досліджень, присвячених становленню значення терміну «стиль» і відповідно стильового підходу в психології. Зокрема, низка дослідників [8; 11] говорять, що дослідження стилю ведуться в трьох напрямках, використовуючи при цьому різні вихідні системи координат: особистісні диспозиції (Adler, 1927; Allport, 1937; Royce, Powell, 1983); характеристики когнітивних процесів (Gardner, 1959; Witkin, 1974; Nosal, 1990; Колга, 1976); параметри поведінки (Thomas, Chess, 1977; Lazarus, Folkman, 1984) і діяльності (Мерлін, 1986; Клімов, 1969, Ільїн, 2004). Про три напрямки становлення терміна «стиль» говорить дослідниця Т. Гусева, які позначає як етапи індивідуальної ідентифікації, когнітивної специфікації, феноменологічної інтеграції [2; с. 122].

Розглядаючи емпіричні дослідження когнітивного стилю в зарубіжній психології, дослідниця І.П. Шкуратова вважає, що їх умовно можна розділити на три напрями: перший напрям пов'язаний із вивченням самої природи цього явища і присвячений дослідженню генезу когнітивного стилю, методам його діагностики, зіставленню між собою окремих його параметрів; другий напрям бачить свою мету у визначенні місця когнітивного стилю в структурі індивідуальності та зайнятий вивченням його зв'язків з іншими характеристиками (властивостями особистості, інтелектом і так далі); третій напрям націлений на дослідження впливу когнітивного стилю на різні сторони поведінки особистості. Останній напрям є найбільш цінним з прак-

тичної точки зору, оскільки його результати дозволяють будувати прогноз відносно поведінки осіб з певним когнітивним стилем у різних видах діяльності і в міжособистісній взаємодії [12, с. 29].

Отже, дослідження стильових проявів, що виникли на початку минулого століття в зарубіжній психології, були обумовлені необхідністю вивчення індивідуальності і певними труднощами при цьому, оскільки домінуючий номотетичний підхід утрудняв і обмежував застосування знань у сфері загальних закономірностей психічного до вказаної проблематики, про що вказано в працях російських дослідників Г. Берулава [1], М. Холодної [11].

Окрім власне когнітивістських напрямів поняття про стильову регуляцію, пізнання продовжувало розвиватися і з інших методологічних позицій. Так, не менш важливим стильовим напрямком вважається створення теорії когнітивного контролю представниками Меннінгерської школи Р.Гарднером, Ф.Хольцманом, Р.Шлезінгером, Г.Клейном та іншими [13]. На противагу дослідженням Г. Уїткіна, який намагався вивести різноманітні індивідуальні поведінкові особливості з одного параметра, вони розглядають когнітивний стиль як взаємновпорядковану систему когнітивних атитюдів, яка утворює особливий структурний рівень особистості. Представники цього напрямку емпірично виявили та дали опис наступним параметрам когнітивного стилю: згладжування-загострення та толерантність до нереалістичного досвіду.

У пострадянській психології розробка стильових досліджень почалася із зовсім інших позицій. Першою стильовою характеристикою, взятою за предмет дослідження наприкінці 60-х років минулого століття, було поняття індивідуального стилю діяльності. На думку одного з перших його дослідників Є.О.Клімова, індивідуальний стиль діяльності – це «індивідуально-своєрідна система психологічних засобів, до яких свідомо або стихійно прихиляється людина в цілях найкращого урівноваження своєї (типологічно обумовлено) індивідуальності з предметними зовнішніми умовами діяльності» [5, с. 49]. У цьому визначенні підкреслюється інструментальна функція стилю і його обумовленість індивідуальністю і середовищем.

Дотепер описано близько десятка різних параметрів когнітивного стилю. Вкажемо на основні психологічні характеристики параметрів когнітивного стилю, які виділяє переважна більшість науковців у своїх дослідженнях [3], [4], [6], [7], [9], [10] та ін.

Таблиця 1

Типологія та основні підходи до вивчення когнітивних стилів

№ з/п	Психологічна характеристика	Дихотомічна змінна	Методики діагностики	Прізвища науковців
1.	Тип сприйняття - диференційованість поля (проявляються в об'єктивності пізнавального відображення (диференційованість і повнота відтворення фрагмента реальності).	Полезалежний – поленеалежний	Методика «Стержень – рамка» Методика «Регулювання положення тіла» Методика «Включені фігури»	Г. Уїткін, К. Еттріх, К. Готтшальдт, Ч. Носал, Т. Глоберсон, Г. Клаус, М. Холодна, І. Шкуратова, Т. Корнілова, О. Лібін І. Палей, Н. Пов'якель, Л. Романовська, С. Бондар та ін.
2.	Тип реагування (розуміється як стабільна тенденція суб'єкта виявляти реакцію розгорнутого і детального аналізу ситуації перед ухваленням рішення)	Рефлексивність – імпульсивність	Методика «Порівняння схожих малюнків» Методика порівняння об'єктів на основі дотикового і зорового порівняння	Дж. Каган, Р. Олт; Д. МакКинни; В. Нейсле; Д. Денні, Л. Дорфман, Г. Клаус, Т. Корнілова, Г. Парамей та ін.
3.	Пізнавальний контроль (характеризує ефективність подолання стереотипу, що оцінюється за швидкістю і точністю виконання завдання)	Ригідність – лабільність	Методика словесно-колірної інтерференції Методика вільних асоціацій	Р. Гарднер, Дж. Каган, Д. Броверман, Р. Кеттелл Д. Джексон, Л. Дорфман, М. Холодна та ін.
4.	Діапазон еквівалентності (характеризує індивідуальні відмінності в масштабі, який використовується людиною для оцінки схожості і відмінності об'єктів)	Вузкий – широкий діапазон еквівалентності	Методика «Вільне сортування об'єктів» Методика «Константність розміру»	Дж. Брунер, Р. Гарднер, Г. Клейн, В. Колга, О. Лібін, І. Шкуратова, М. Холодна, В. Моляко, Б. Ребус та ін.

5.	Диференціація змісту категорії (характеризує міру суб'єктивної диференціації об'єктів на основі понятійних категорій)	Вузькість – широта категорії	Методика «Оцінка точкових наборів» Методика синонімів Методика «Середні твердження»	Е. Боттенберг, Т. Петтігрю, С. Філленбаум, О.Лібін,
6.	Особистісні конструкти (визначається мірою організації суб'єктивного досвіду, що представлений у вигляді системи особистісних конструктів)	Складність - простота	Метод репертуарних решіток (в модифікації)	Дж.Бієрі, Дж.Келлі, Т.Вілюжаніна, М.Холодна, І.Шкуратова, О.Кочарян та ін.
7.	Міра терпимості проявляє себе у ситуаціях, для яких характерна невизначеність, неоднозначність	Толерантність – нестійкість	Методика «Уявний рух» Методика Роршаха Методика з використанням анізейконічних лінз	Р.Гарднер, Д.Джексон, Г.Клейн, В.Колга, О.Лібін, С.Мессік, Д.Спенс, М.Холодна та ін.
8.	Фокусуючий/Скануючий контроль (характеризує індивідуальні особливості розподілу уваги, які мають прояв в охопленні різних аспектів ситуації)	Вузькість – широта сканування	Методика оцінки розміру круга в умовах відволікаючих перешкод Методика сортування емоціогенного та нейтрального матеріалу	Р.Гарднер, Р.Холзман, Д.Джексон, Г.Лінтон, Спенс, Г.Клейн, В.Колга, О.Лібін, М.Холодна та ін.
9.	Концептуалізація (характеризує індивідуальні відмінності в особливостях інтерпретації (концептуалізації) того, що відбувається, обумовлені рівнем розвитку диференціації і інтеграції понять у рамках індивідуальної понятійної системи)	Абстрактність – конкретність	Методика «Закінчення речення» Методика «Я вірю, що...»	Ч.Носал, О.Харві, Д.Хант, Г.Шродер Т.Корнілова, Г.Парамей, Л.Романовська, М.Холодна

10.	Збереження матеріалу пам'яті (характеризує особливості зберігання в пам'яті запам'ятованого матеріалу)	Згладжування – загострювання відмінностей	методика «Оцінка послідовності квадратів»	Р.Гарднер, Р.Холзман, О.Лібін, В.Колга, М.Холодна, О.Соколова та ін.
-----	--	---	---	--

Висновки. Результат теоретичного аналізу літературних джерел засвідчив, що коло феноменів, які відносяться до поняття стилю, украй різноманітний. Він пов'язаний з широким спектром характеристик індивідуальності людини, тому досі немає єдиного погляду дослідників, які прояви індивідуальності людини правомірно називати стильовими. У зарубіжній психології робиться акцент на особистісних детермінантах і стиль описується через особистісні диспозиції в їх зв'язку з особливостями поведінки, реагування, пізнавальних процесів. У вітчизняній психології стиль частіше описують через стійкі індивідуальні особливості виконання діяльності, детерміновані властивостями індивідуальності різних рівнів і специфікою діяльності, в якій стиль формується.

Сучасною тенденцією в дослідженні когнітивних стилів є вивчення проблеми когнітивних регуляторів навчально-професійної діяльності особистості, й зокрема стильових параметрів як стабільних індивідуально-своєрідних способів прийому та переробки інформації в контексті професійної Я-концепції.

Перспективи подальших розвідок з цього напрямку. Проведене дослідження не вичерпує всієї глибини поставленої проблеми. Перспективи подальшої науково-дослідної роботи вбачаємо в емпіричному дослідженні когнітивних стилів і вивченні взаємозв'язку між когнітивними стилями і стилями пізнавальної активності майбутнього психолога.

Список використаних джерел

1. Берулава Г.А. Стиль индивидуальности: теория и практика / Галина Алексеевна Берулава. – М. : Педагогическое общество России, 2001. – 236 с.
2. Гусева Т.А. Стили познавательной активности личности студентов: дис... доктора психол. наук: спец. 19.00.01 «Общая психология, психология личности, история психологии» / Татьяна Артуровна Гусева. – Новосибирск, 2009. – 518 с.
3. Ильин Е.П. Стиль деятельности: новые подходы и аспекты / Е.П. Ильин // Вопросы психологии. – 1987. – № 5. – С. 85–93.

4. Клаус Г. Введение в дифференциальную психологию учения / Общ ред. И.В.Равич-Щербо; Пер. с нем. Е.Патяевой. – М. : Педагогика, 1987. – 287 с.
5. Климов Е.А. Индивидуальный стиль деятельности в зависимости от типологических свойств нервной системы / Евгений Александрович Климов. – Казань : КГУ, 1969. – 278 с.
6. Корнилова Т.В. Подходы к изучению когнитивных стилей : двадцать лет спустя / Т.В. Корнилова, Г.В. Парамей // Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С. 140–147.
7. Либин А.В. Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций / Александр Викторович Либин. – М. : Смысл, 1999. – 532 с.
8. Либин А.В. Стиль человека: психологический анализ / под ред. А.В. Либина. – М. : Смысл, 1998. – 310 с.
9. Нартова-Бочавер С.К. Дифференциальная психология / Софья Кимовна Нартова-Бочавер. – М. : Флинта, Московский психолого-социальный институт, 2003. – 280 с.
10. Палей И.А. Модальная структура эмоциональности и когнитивный стиль / И.А. Палей // Вопросы психологии. – 1982. – №1. – С. 118–126.
11. Холодная М.А. Когнитивные стили: О природе интеллектуального ума / Марина Александровна Холодная. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2004. – 384 с.
12. Шкуратова И.П. Исследование стиля в психологии: оппозиция или консолидация // Стиль человека: психологический анализ : Коллективная монографии / под ред. А.В. Либина. М. : Смысл, 1998. – С. 13–33.
13. Gardner W. Cognitive control: A study of individual consistencies in cognitive behavior / W. Gardner, P.S. Holzman, B.S. Klein, H. Linton, D.R. Spence // Psychological Issues. – 1959. – Vol 1. – № 4. – Monograph 4. – P. 1–117.
14. Kagan J. Reflection-impulsivity: The generality and dynamics of conceptual tempo / J.Kagan // Journal of Abnormal Psychology, 1966 – V. 71. – P. 17–24.
15. Kelly G.A. The Psychology of Personal Constructs. V. 1.2 / G.A. Kelly. – N.Y. : Norton, 1955. –P. 23–96.
16. Pettigrew T.F. The measurement and correlates of category width as a cognitive variable / T.F. Pettigrew // Journal of Personality, 1958. – V. 26. – PP. 532–544.
17. Witkin H. A. Perception of body position and the position of the visual field / H. A. Witkin // Psychological Monographs, 1949. – V. 63 (302). – PP. 1–46.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Berulava G.A. Stil' individual'nosti: teorija i praktika / Galina Alekseevna Berulava. – M. : Pedagogicheskoe obshhestvo Rossii, 2001. – 236 s.
2. Guseva T.A. Stili poznavatel'noj aktivnosti lichnosti studentov: dis... doktora psihol. nauk: spec. 19.00.01 «Obshhaja psihologija, psihologija lichnosti, istorija psihologii» / Tat'jana Arturovna Guseva. – Novosibirsk, 2009, – 518 s.
3. Il'in E.P. Stil' dejatel'nosti: novye podhody i aspekty / E.P. Il'in // Voprosy psihologii. – 1987. – № 5. – S. 85–93.
4. Klaus G. Vvedenie v differencial'nuju psihologiju uchenija / Obshh red. I.V.Ravich-Shherbo; Per. s nem. E.Patjaevoj. – M. : «Pedagogika», 1987. – 287 s.
5. Klimov E.A. Individual'nyj stil' dejatel'nosti v zavisimosti ot tipologicheskikh svojstv nervnoj sistemy / Evgenij Aleksandrovich Klimov. – Kazan' : KGU, 1969. – 278 s.
6. Kornilova T.V. Podhody k izucheniju kognitivnyh stilej: dvadcat' let spustja / T.V. Kornilova, G.V. Paramej // Voprosy psihologii. – 1989. – № 6. – S. 140–147.
7. Libin A.V. Differencial'naja psihologija: na peresechenii evropejskikh, rossijskikh i amerikanskikh tradicij / Aleksandr Viktorovich Libin. – M. : Smysl, 1999. – 532 s.
8. Libin A.V. Stil' cheloveka: psihologicheskij analiz / pod red. A.V. Libina. – M. : Smysl, 1998. – 310 s.
9. Nartova-Bochaver S.K. Differencial'naja psihologija / Sof'ja Kimovna Nartova-Bochaver. – M. : Flinta, Moskovskij psihologo-social'nyj institut, 2003. – 280 s.
10. Palej I.A. Modal'naja struktura jemocional'nosti i kognitivnyj stil' / I.A. Palej // Voprosy psihologii. – 1982. – №1. – S. 118–126.
11. Holodnaja M.A. Kognitivnye stili: O prirode intellektual'nogo uma. – 2-e izd. / Marina Aleksandrovna Holodnaja. – SPb. : Piter, 2004. – 384 s.
12. Shkuratova I.P. Issledovanie stilja v psihologii: oppozicija ili konsolidacija // Stil' cheloveka: psihologicheskij analiz : Kollektivnaja monografii / pod red. A.V.Libina. M. : Smysl, 1998, s. 13–33.
13. Gardner W. Cognitive control: A study of individual consistencies in cognitive behavior / W. Gardner, P.S. Holzman, B.S. Klein, H. Linton, D.R. Spence// Psychological Issues. – 1959. – Vol 1. – № 4. – Monograph 4. – P. 1–117.

14. Kagan J. Reflection-impulsivity: The generality and dynamics of conceptual tempo / J.Kagan // Journal of Abnormal Psychology, 1966 – V. 71. – P. 17–24.
15. Kelly G.A. The Psychology of Personal Constructs. V. 1.2 / G.A. Kelly. – N.Y. : Norton, 1955. –P. 23–96.
16. Pettigrew T.F. The measurement and correlates of category width as a cognitive variable / T.F. Pettigrew // Journal of Personality, 1958. – V. 26. – PP. 532–544.
17. Witkin H. A. Perception of body position and the position of the visual field / H. A. Witkin// Psychological Monographs, 1949. – V. 63 (302). – PP. 1–46.

O.V. Portiana. Theoretical and methodological aspects of cognitive styles research. The author envisages the problems of the formation and development of personality's cognitive styles in studies of native and foreign scientists. It is found that the term «cognitive style» appeared in American psychology within researches focused on individual differences in perception, analysis, categorization and reproduction of information. Cognitive theory of personality is based on the results of works on cognitive style. It is confirmed that the determinants of personality traits and uniqueness of individual behavior should be sought in the peculiarities of perception, structuring, coding, categorization, interpretation, prediction and understanding of human reality. It is shown, that existing foreign studies describe about two dozen different structural components of holistic cognitive style identity, mostly in field-dependence / field-independence, narrow / wide range of equivalence narrowness / latitude categorization, rigid / flexible cognitive control, narrowness / latitude scan, impulsivity / reflectivity, cognitive simplicity / complexity and others.

The basic psychological characteristics of cognitive style parameters are presented, the content of these cognitive styles and methods of diagnosis are mentioned in the majority of scientific researches. It is concluded, that modern psychology considers cognitive styles as individual unique ways of processing information about subject's surroundings; sustainable methods of cognitive processes that are individually specified, mentally hierarchized, affecting all levels, including personal property, integrated personality characteristics associated with the type of response or choice of action, strategies person's behavior or control features of his or her cognitive processes covering a number of individual characteristics of individual cognitive activity during its development and are revealed empirically.

Key words: cognitive style, cognitive control, individual style, stylistic approach, the style sphere of personality, cognitive theory of personality.

Received February 11, 2015

Revised February 28, 2015

Accepted March 25, 2015